

YOSHLAR TADBIRKORLIK FAOLIYATINI QO‘LLAB- QUVVATLASHDA SOLIQ VA BANK SIYOSATI

Raxmatullayeva Feruza Azimovna
Andijon iqtisodiyot va qurilish instituti
“Tarmoqlar iqtisodiyoti” kafedrasida asistenti

Annotatsiya: Ushbu maqolada yoshlar tadbirkorlik faoliyatini qo‘llab-quvvatlashda soliq imtiyozlari va ularning soha rivojiga ta’siri hamda yoshlar tadbirkorlik faoliyatini yo‘lga qo‘yishda bank kreditlarining ahamiyati, dolzarbligi yoritib o‘tilgan. Shuningdek, sohani rivojlanishiga ta’sir etuvchi omillar hamda mavzuga doir xulosalar berilgan va tegishli tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: yoshlar tadbirkorligi, soliq siyosati, soliq imtiyozlari, soliq sohasida tadbirkorlarga imtiyozlarni kengaytirish va soliq yukini kamaytirish islohotlari, tadbirkorlik faoliyatini mikro kreditlash.

Аннотация: В данной статье подчеркивается важность и актуальность банковских кредитов в поддержку молодежного предпринимательства и их влияние на развитие отрасли. Также были приведены факторы, влияющие на развитие отрасли, выводы по теме и разработаны соответствующие рекомендации.

Ключевые слова: молодежное предпринимательство, налоговая политика, налоговые льготы, реформы по расширению налоговых льгот и снижению налоговой нагрузки на предпринимателей, микрокредитование предпринимательской деятельности.

Abstract: This article highlights the importance and relevance of bank loans in support of youth entrepreneurship and their impact on the development of the sector. Also, the factors affecting the development of the industry and conclusions on the topic were given and relevant recommendations were developed.

Key words: youth entrepreneurship, tax policy, tax benefits, reforms to expand tax incentives and reduce the tax burden for entrepreneurs, microcrediting of business activities.

O‘zbekiston mustaqilligining dastlabki yillaridanoq qonunchilik va huquqiy bazani rivojlantirish, moliyaviy qo‘llab-quvvatlashni tashkil etish, tadbirkorlarning huquqlarini himoya qilish, kadrlar tayyorlash va qayta tayyorlash, kichik biznes

subyektlariga xizmat ko'rsatuvchi bozor infratuzilmasini rivojlantirishga katta e'tibor berildi.

O'zbekiston Respublikasi mustaqillika erishgandan so'ng, tadbirkorlik faoliyatiga keng yo'l ochildi. Bunda davlat tomonidan tadbirkorlarni har tomonlama qo'llab-quvvatlanishi barobarida soliq imtiyozlari berib borildi. Xususan, amalda bo'lgan soliq solish tartibiga doimiy ravishda o'zgartirishlar kiritish orqali tadbirkorlik subyektlariga yengilliklar berildi. Natijada, mustaqillikning ilk yillarida tadbirkorlikni mamlakat yalpi ichki mahsulotdagi ulushi 1 foizni tashkil qilgan bo'lsa, keyingi yillarda bu ko'rsatgich 50 foizdan ortdi va so'ngi yillarga kelib 56,5 foizga yetdi. Bu sohada ish bilan band bo'lganlar aholining 78 foizi mehnat qilmoqda.¹ Qolaversa, respublikaning yarmidan ko'pini tashkil qiluvchi yoshlar masalasida, ularni tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanishida soliq imtiyozlari birdek qo'llanilib kelindi. Ayniqsa so'nggi 2017-2021-yillarda bu boradagi davlat siyosatida mutlaqo yangi tizim joriy etilib, biznes muhitini yanada yaxshilash bo'yicha muhim masalalar oldinga surildi. Bunga birgina, 2020-2021-yillarda soliq siyosati amalga oshirilgan islohotlar guvoh bo'la oladi. Masalan, 2020-yil 1-yanvarda amalda bo'lgan yangi Soliq kodeksiga muvofiq soliq turlari 13 tadan 9 taga kamaytirildi. Birinchi marta tadbirkorlarga ichki bozorda sotgan mahsuloti bo'yicha qo'shilgan qiymat solig'ining bir qismi qaytarildi va tadbirkorlarning 3,4 trln. so'm mablag'i o'z ixtiyorida qoldi. 2021- yildan boshlab tadbirkorlarning 25 yoshdan oshmagan ishchi-xodimlari uchun hisoblangan ijtimoiy soliq summasini byudjetdan to'liq qaytarib berish tartibi joriy qilindi.² Natijada 2021-yilning ikkinchi yarmida 170 mlrd. so'm, kelgusi yilda esa 500 mlrd. so'm mablag' 240 ming nafar yoshni ishga qabul qilgan tadbirkorlar ixtiyorida qoladi. Qolaversa, so'nggi 4 yilda 30 yoshgacha bo'lgan tadbirkorlar soni 5 barobar ko'payib, ular 500 mingdan oshganini e'tirof etish kerak.³

2020-yil 8-iyunda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining “Tadbirkorlik faoliyati va o'zini-o'zi band qilishni davlat tomonidan tartibga solishni

¹ Мирзиёев Ш. М. Миллий тараққиёт йўлимизни қатъият билан давом эттириб, янги босқичга кўтарамиз. – Тошкент: “Ўзбекистон”, 2018. – Б.7.

² Мирзиёев Ш. М. Миллий тикланишдан – миллий юксалиш сари. 4-жилд. – Тошкент: “Ўзбекистон”, 2020. – Б. 24.

³ Мирзиёев Ш. М. Азму шижоатли ёшларимиз билан биргаликда янги Ўзбекистонни албатта бунёд этамиз. // Халқ сўзи, 2021. 1 июль.

soddalashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida” qarori qabul qilindi.⁴ Qarorga ko‘ra, aholi o‘zini-o‘zi band qilishi va tadbirkorlik faoliyati bilan shug‘ullanishi uchun faqatgina soliq idorasini ogohlantirib qo‘yishning o‘zi kifoya bo‘ldi. Bunday faoliyat turi qarorga ilova tariqasida keltirilgan bo‘lib, jami 69 turdagi tadbirkorlik faoliyatini nazarda tutadi.⁵ Aslida bungacha ham xalqimiz bunday faoliyat turi bilan shug‘ullanib kelgan. Hunarmandchilik, ustachilik, zargarlik, novvoylik, duradgorlik, sartaroshlik kabi kasb egalari shular jumlasidandir. Mazkur muhim hujjat bilan sohada yangi tartiblar joriy etildi. Jumladan, o‘zini o‘zi band qilgan shaxslar shug‘ullanishi mumkin bo‘lgan faoliyat (ishlar, xizmatlar) turlari ro‘yxati keltirildi.[13] Mazkur faoliyat (xizmatlar, ishlar) turlari faqatgina 24 ta edi. Endilikda ularning soni 69 taga yetdi. Bu esa, norasmiy sektorda band bo‘lganlar sonini yanada kamayishiga olib keladi. Eng e‘tiborli jihati shundaki, avvalgi tartibga ko‘ra fuqaro vaqtinchalik mehnat guvohnomasini olish uchun bazaviy hisoblash miqdorining 4,5 barobori miqdorida to‘lovni amalga oshirishi kerak edi. Bu fuqarolarning e‘tiroziga sabab bo‘layotgan edi. Endilikda, qarorga muvofiq, o‘zini-o‘zi band qilgan shaxs sifatida ro‘yxatdan o‘tgan fuqaro o‘z faoliyatidan tushgan daromadi barcha soliqlardan ozod etildi, ixtiyoriy tarzda ijtimoiy soliqni 2020-yil uchun bazaviy hisoblash miqdorining (BHM) 50 foizini to‘laydi, bunda tadbirkor to‘lagan soliq summasi byudjetdan tashqari pensiya ta‘minotga yo‘naltirilgan bo‘lib, kelgusida tadbirkor pensiya bilan ta‘minlanadi. O‘zini-o‘zi band qilish yo‘li bilan ish boshlagan tadbirkor, 2021-yil 1-fevraldan boshlab BHM bir barobarida ixtiyoriy to‘lov amalga oshiradi. Ushbu mablag‘ to‘liqligicha byudjetdan tashqari pensiya jamg‘armasiga yo‘naltiriladi va undan kelib chiqqan holda yakka tartibdagi tadbirkorlar uchun o‘rnatilgan pensiya hisoblash uchun daromad hajmi aniqlanadi.⁶ 2021-yil iyul oyiga kelib, Respublika bo‘yicha o‘zini-o‘zi band qilgan shaxslar soni 852372 nafarni tashkil qildi, shundan 30 yoshgacha bo‘lganlar ulushi 310148 nafarni tashkil etdi. Hududlar kesimida Samarqand, Andijon va Farg‘ona viloyatlarida

⁴ Ўзбекистон Республикаси Президентининг Қарори. “Тадбиркорлик фаолияти ва ўзини-ўзи банд қилишни давлат томонидан тартибга солишни соддалаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”. ПҚ-4742-сон. 08.06.2020. // Халқ сўзи, 2020. 9 июнь.

⁵ О‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Qarori. “Тadbirkorlik faoliyati va o‘zini-o‘zi band qilishni davlat tomonidan tartibga solishni soddalashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”. PQ-4742-сон. 08.06.2020. // <https://lex.uz/docs/4849607#4850687>.

⁶ Мансуров З. Ўзини ўзи банд қилиш афзалликлари // Наманган ҳақиқати, 2021. 9 июнь.

o‘zini-o‘zi band qilgan yoshlar boshqa hududlarga nisbatan ko‘pchilikni tashkil qilmoqda.⁷

Tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash va rag‘batlantirish, ushbu sohaga yoshlarni keng jalb qilish maqsadida banklar va tadbirkorlar o‘rtasidagi aloqalarni mustahkamlashga qaratilgan ilohotlar natijasida, 2021-yilga kelib, yoshlar tadbirkorligini mikrokreditlashning yangi tizimi joriy etildi. Tadbirkorlik tashabbusiga ega jismoniy shaxslar, shu jumladan yoshlar va xotin-qizlarga biznesni boshlash uchun 33 mln. so‘mgacha mikrokreditlar ta‘minotsiz, mikrofirma va kichik korxonalar ta‘sischilariga esa 225 mln. so‘mgacha mikrokreditlar ajratilishi yo‘lga qo‘yildi. Bu orqali, 2021-yilda yoshlar tadbirkorlik faoliyatini yo‘lga qo‘yishlari uchun 45 mln. AQSH dollar, ularni kasb-hunar, xorijiy tillarga o‘qitish, tadbirkorlik ko‘nikmalarini shakllantirishga 5 mln. AQSH dollar miqdorida mablag‘ ajratildi. Natijada, 15 ming nafar yoshlarni o‘qitish va o‘z biznesini boshlashi uchun keng imkoniyatlar yaratildi.⁸

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining bir qator Farmon va farmoyishlari asosida olib borilgan ishlar natijasida yillar mobaynida yoshlar tadbirkorligini moliyalashtirish tizimidagi cheklovni olib tashlandi. Yoshlar o‘z biznes rejalarini oldingidek ko‘p vaqt oladigan loyihalar va tanlovlar natijasiga ko‘ra emas, balki to‘g‘ridan-to‘g‘ri moliyalashtirish imkoniyatiga ega bo‘ldilar.[12] So‘nggi yillarda bu borada maxsus Davlat dasturi qabul qilinishi hamda yoshlar tadbirkorligini rivojlantirish va qo‘llab-quvvatlash uchun Jamg‘arma tashkil qilinishi, ushbu sohadagi mavjud muammolarni hal etibgina qolmay, balki soha rivojiga ham salmoqli xissa qo‘shdi.

O‘zbekiston Respublikasida yoshlar tadbirkorligi masalalari tahlili va tadqiqi quyidagi hulosalarga asos bo‘ldi:

- Mustaqillik yillarida yoshlarning tadbirkorlik faoliyati yanada samarali tashkil etish, yigit va qizlarning erkin faoliyat yuritishlari uchun qo‘lay shart-sharoitlar yaratish, ularning tashabbus va startap loyihalarini har tomonlama qo‘llab-quvvatlash yuzasidan hukumat tomonidan tizimli ravishda ulkan ishlar amalga oshirildi.

⁷ Yoshlar o‘zini-o‘zi band qilishni tanlamogda. Davlat soliq qo‘mitasining 2021 yil arxiv materiallari. Kirish rejimi: soliq.uz

⁸ O‘zbekiston Respublikasi Yoshlar ishlari agentligi joriy arxiv ma‘lumotlari.(Ma‘lumotlar elektron shaklda taqdim etilgan.)

- Mustaqillik yillarida yoshlar manfaatini himoya qilishga qaratilgan davlat siyosati amalga oshirilib, qator farmonlar va me'yoriy hujjatlar ishlab chiqildi.

- Yoshlarni iqtisodiy jarayonlarga jalb etishga qaratilgan davlat siyosatining ijtimoiy ahamiyati yanada kuchaydi, yoshlar hayotidagi muammolarni o'rganish, ularga kompleks yechim topish maqsadida “Yoshlar daftari” tizimi joriy etildi. Natijada, ko'plab yosh oilalarga iqtisodiy tomondan maqsadli va manzilli davlat ko'magi berildi. Tadbirkorlik faoliyatini boshlashi uchun subsidiyalar ajratildi va imtiyozli kreditlar berildi.

- O'zbekistonda mavjud 9 mingdan ortiq nodavlat notijorat tashkilotlarning 794 tasi yoshlar manfaatini himoya qiladi. Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Yoshlar ishlari agentligi, siyosiy partiyalarning “Yoshlar qanoti”, O'zbekiston Yoshlar ittifoqi kabi tashkilotlar o'z faoliyatida yoshlar muammolarini bartaraf etish borasidagi ishlar samaradorligini oshirish, yoshlar hayotida uchrayotgan muammolar yechimini topishga, yoshlarning ijtimoiy-iqtisodiy faolligini yanada oshirishga xizmat qilmoqda. O'zbekistonda kichik biznes va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash maqsadida 2000-yillardan boshlab mikrokredit berish tizimi joriy etilishi natijasida aholi bandligining yangi shakllari va turlari paydo bo'ldi. Tadbirkor yoshlarning faoliyatiga moddiy ko'maklashish, tadbirkorlik faoliyatini imtiyozli kreditlar bilan ta'minlash maqsadida 2018-yildan boshlab “Yoshlar–kelajagimiz” jamg'armasi orqali 1 trln 614 mln imtiyozli kredit mablag'lari to'g'ridan-to'g'ri yoshlar tadbirkorligi uchun ajratildi. Natijada minglab yangi ish o'rinlari yaratildi.

- Yoshlar, ayniqsa, qishloq yoshlarini tadbirkorlikka jalb qilish, shu yo'l bilan ularning bandligini ta'minlash maqsadida bir qator tadbirkorlik faoliyat turlari soliqdan ozod etildi. Qolaversa, ixtiyoriy ravishda eng kam oylik ish haqini pensiya jamg'armasi o'tkazish orqali ish stajiga ega bo'lish va kelajakda davlat tomonidan pensiya bilan ta'minlanishi belgilab qo'yildi. Ushbu chora-tadbirlar va imtiyozlar natijasida yoshlar orasida tadbirkorlar sezilarli darajada ko'paydi.

Ushbu maqola xulosalari asosida quyidagi taklif va tavsiyalar ishlab chiqildi:

1. O'zbekiston Respublikasida “Tadbirkorlik kodeksi”ni qabul qilish va unda yoshlar tadbirkorligiga alohida to'xtalib o'tish, yoshlar tadbirkorligining huquqiy maqomini belgilash, bunda 18-30 yoshli fuqarolar tadbirkor sifatida davlat ro'yxatdan o'tgandagina ushbu maqomga ega bo'lishini nazarda tutish, shu orqali “tadbirkor” va “yosh tadbirkor” tushunchalariga alohida izoh berish, davlat

idoralarining yoshlar tadbirkorligini rivojlantirishdagi vazifalarini aniq belgilash. Aniq belgilangan vazifalar orqali sohani rivojlantirish nafaqat ishsizlik muammosini, balki yoshlar masalasidagi ma'naviy, moddiy, ijtimoiy va iqtisodiy muammolarga yechim bo'la oladi;

2. O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksiga “yosh tadbirkor” tushunchasini kiritish orqali soliq imtiyozlarini taqdim etish, bunda tadbirkor sifatida davlat ro'yxatidan o'tgan tadbirkorlarga quyidagi imtiyozlar tadbiriq etiladi: yosh tadbirkorlar soliq to'lovchi sifatida 50 foiz chegirmaga ega bo'ladi. Ushbu soliqlarni yoshiga qarab 18 yoshdan 22 yoshgacha 75 foiz, 23 yoshdan 26 yoshgacha 50 foiz, 27 yoshdan 30 yoshgacha fuqarolar 25 foizi soliq chegirmasiga ega bo'lishini nazarda tutuvchi o'zgartirish kiritish orqali yosh tadbirkorlar sonini kelgusi 10 yilda keskin oshishiga va bu orqali byudjetga soliq tushimlari ortishiga erishish mumkin.

3. Kichik biznes va tadbirklorlik sohasida faoliyat olib borishni rejalashtirgan yoshlar o'rtasida zaruriy axborot, marketing, menejment sohalari bo'yicha bilimlarni oshirish uchun mahsus o'quv kurslarini bepul va manzilli tashkil etish hamda ularga amaliy-o'quv yordam berish.

4. Yoshlar ma'naviyatini yuksaltirish va ularning bo'sh vaqtini mazmunli tashkil etish bo'yicha ilgari surilgan 5 ta muhim tashabbusning beshinchi bandida ko'rsatilganidek, yosh xotin-qizlar o'rtasida saqlanib qolayotgan ishsizlik darajasini qisqartirish borasidagi ishlar samaradorligini oshirish uchun joylarda mehnat yarmarkalari imkoniyatlarini kengaytirish, ta'lim muassasalari va turli firma va tadbirkorlik subyektlari bilan korporativ hamkorlikni mustahkamlash zarur.

6. Yoshlar tadbirkorligini yillar kesimida tahlil qilish va istiqbolli rejalarni ishlab chiqish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Statistika qo'mitasining hisobotlarida tadbirkor yoshlar faoliyatiga oid statistik ma'lumotlar bazasini yaratish zarur.

Research Science and
Innovation House

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI.

1. Ўзбекистон Республикасининг “Ёшларга оид давлат сиёсати тўғрисида”ги Қонуни // Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2016 й., 37-сон.
2. “O‘zbekiston Respublikasi kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishni qo‘llab-quvvatlash to‘g‘risida”gi Vazirlar Mahkamasining №344-sonli qarori // <https://lex.uz/docs/470217>
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining «Yoshlar — kelajagimiz» davlat dasturi to‘g‘risidagi PF-5466-son farmoni // <https://lex.uz/docs/3826820#4458418>
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Yoshlarning tadbirkorlik faoliyatini qo‘llab-quvvatlash va bandligiga ko‘maklashish, ularni ijtimoiy himoya qilish hamda bo‘sh vaqtini mazmunli tashkil etishga oid qo‘shimcha choratadbirlar to‘g‘risida” PF-6208 Farmoni /<https://lex.uz/docs/5382151>.
5. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлисга Мурожаатномаси. 2020 йил 29 декабрь. – Тошкент: “Ўзбекистон нашриёти”, 2021. – 40 б.
6. Мирзиёев Ш. М. Янги Ўзбекистон стратегияси. – Тошкент: “Ўзбекистон”, 2021. – 464 б.
7. Азму шижоатли ёшларимиз билан биргаликда Янги Ўзбекистонни албатта бунёд этамиз // Халқ сўзи, 2021. 1 июль.
8. O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasi joriy arxivi. 2000- 2020 yil ma‘lumotlar. // stat.uz
9. O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasi. O‘zbekistonda kichik tadbirkorlik 2015-2018. Toshkent, 2019. – 187 b
10. Гофуров Н.К., Рахманов З.Я. ва бошқ. Ёш тadbirkorларга ўз бизнесларини йўлга қўйишлари бўйича назарий ва амалий кўрсатмалар. Услубий қулланма. – Тошкент, 2019. – 260 б.
11. Абдурахманова Г.Қ. Кичик бизнесда аҳолини иш билан таъминлаш.. – Тошкент: Иқтисодиёт, 2014. – 2019 б.
12. Рахматуллаева Ф., Шаробиддинов А. YALPI HUDUDIY MAHSULOT SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO ‘LLARI //Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари/Актуальные проблемы

социально-гуманитарных наук/Actual Problems of Humanities and Social Sciences. – 2023. – Т. 3. – №. S/4. – С. 140-146.

13. Rakhmatullaeva F. A. THE DEVELOPMENT OF THE DIGITAL ECONOMY. THE ROLE OF TODAY IN OUR ECONOMY //АКТУАЛЬНАЯ НАУКА. – 2022.

14. B.O.Mirzayev, X.Askarov (2023). Methods for calculating brick consumption when building walls from silicate and ceramic bricks. Ethiopian International Journal of Multidisciplinary Research, 10(08), 1–14. Retrieved from <http://www.eijmr.org/index.php/eijmr/article/view/876>

15. Askarov X., & Mirzayev B. (2023). Lego g‘isht ishlab chiqarish texnologiyasini tadqiq qilish. GOLDEN BRAIN, 1(5), 4-8. Journal article: 10.5281/zenodo.7663383 (DOI)

16. Mamajonova N., & Mirzayev B. (2023). Monitoring and analysis of geodetic visual deformation. Theoretical aspects in the formation of pedagogical sciences, 2(5), 139-141. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7648355>

17. B.O.Mirzayev “Bino va inshootlar qurilishida qurilish konstruksiyalarini geometrik o‘zgarmas yassi sistema sifatida hisoblash” AIQI Ilmiy axborotnomasi, 2-son, Andijon, 2023 dekabr, 36-38-betlar.

18. B.O.Mirzayev, D.I.o‘.Mamadaliyev “Temirbeton konstruksiyalarda betonning himoya qatlami va armatura sterjenlarining joylanishi” AIQI, Xalqaro ilmiy-amaliy anjuman Materiallar to‘plami, Andijon, 2023 dekabr, 314-317-betlar.

19. qizi Mirzayeva, U. M. (2023). “FIZIKA”FANINI O‘QITISHDA INTEGRATSION TA‘LIM TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH. GOLDEN BRAIN, 1(28), 109-111.

20. Nosirov, M. Z. (2023). LAZERLARDAN QISHLOQ XO‘JALIGIDA FOYDALANISH. O‘ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI, 2(18), 135-136.

21. Rafailovna, R. R. (2022). “LAZER FIZIKASI”FANINI O‘QITISHDA ZAMONAVIY METODLARDAN FOYDALANISH. TA‘LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI, 2(11), 170-171.